

Η Ανταπόκριση του Κράτους στις Ανάγκες των Μονογονεϊκών Οικογενειών στην Ελλάδα

Διονυσία Φ. Αντωνοπούλου

The Response of the State to the Needs of Single-Parent Families in Greece

Abstract at the end of the article

Υπ. Διδάκτωρ Πανεπιστήμιο Αιγαίου,
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Υποβλήθηκε: 20/10/2011
Επανυποβλήθηκε: 5/3/2012
Εγκρίθηκε: 9/12/2012

Υπεύθυνη αλληλογραφίας:
Αντωνοπούλου Διονυσία
Αργυροκάστρου 71 Ίλιον
Τ.Κ. 13123,
Τηλ.: 6979 393 019,
e-mail: dantonop@teiath.gr

Εισαγωγή: Ο σχηματισμός και η διαμόρφωση διαφόρων σχημάτων και μορφών οικογένειας, που προκύπτουν ως επακόλουθο της αποδόμησης του οικογενειακού πυρήνα των δύο γονέων, έχουν ως αποτέλεσμα την ύπαρξη μονογονεϊκών οικογενειών, την ελεύθερη συμβίωση ή τις συναινετικές ενώσεις και την εμφάνιση αλλαγών τόσο στους ρόλους των δύο φύλων, όσο και στις οικογενειακές αξίες.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν, να σκιαγραφηθεί το φαινόμενο των μονογονεϊκών οικογενειών (ΜΓΟ) με εξαρτώμενα παιδιά [παιδιά που δεν έχουν περάσει ένα συγκεκριμένο όριο ηλικίας (18 ή 24 εφόσον σπουδάζουν, δεν εργάζονται και είναι ανύπανδρα) και ο ένας γονιός έχει την επιμέλεια] στην Ελλάδα και η διερεύνηση της αντίληψης για την ανταπόκριση του κράτους, στις ανάγκες των οικογενειών αυτών, στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής.

Υλικό και Μέθοδος: Δείγμα της μελέτης αποτέλεσαν 206 μόνοι γονείς οι οποίοι είχαν εξαρτώμενα παιδιά, ήταν Έλληνες και ζούσαν στα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνα – Θεσσαλονίκη και στην επαρχία. Ως εξαρτώμενα παιδιά θεωρούνται τα ανύπανδρα παιδιά ηλικίας μέχρι 18 ετών και έως 24 ετών εφόσον σπουδάζουν και δεν εργάζονται. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο του 2010 μέχρι το Μάιο του 2010. Για τη συλλογή των δεδομένων αναπτύχθηκε ειδικό ανώνυμο ερωτηματολόγιο 30 ερωτήσεων κλειστού τύπου. Το ποσοστό ανταπόκρισης ήταν 68,6%. Η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS, version 16.00 (SPSS Inc, Chicago, IL). Όλα τα τεστ ήταν διπλής κατεύθυνσης (two-sided). Η τιμή p -value < 0,05 καθορίστηκε σαν επίπεδο στατιστικά σημαντικής διαφοράς, ενώ επίσης καταγράφηκαν και οι οριακές στατιστικά σημαντικές διαφορές ($0.05 < p < 0.1$).

Αποτελέσματα: Η πλειοψηφία του δείγματος ήταν γυναίκες υπεύθυνες μονογονεϊκών οικογενειών (87,7%). Οι άνδρες υπεύθυνοι μονογονεϊκών οικογενειών ήταν 12,1% και η μέση ηλικία των συμμετεχόντων ήταν τα 44 έτη. Το μεγαλύτερο ποσοστό (52,5%) από τους ερωτηθέντες υπευθύνους μονογονεϊκών οικογενειών ήταν από τα αστικά κέντρα Αθήνα - Θεσσαλονίκη. Από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι, η ανταπόκριση του κράτους στις μονογονεϊκές οικογένειες για οικονομική ενίσχυση (παροχή επιδομάτων) ήταν 37,2%, για στέγαση 12,5%, για εργασία 16,7%, και για εκπαίδευση ήταν 20%. Το μεγαλύτερο ποσοστό των υπευθύνων μόνων γονέων ήταν απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης (49%) και το μέσο συνολικό ετήσιο χρηματικό ποσό που ελάμβαναν οι μονογο-

νεϊκές οικογένειες από επιδόματα ήταν 2130€. **Συμπεράσματα:** Η ανταπόκριση του κράτους στις ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών είναι ανεπαρκής, με αποτέλεσμα οι μονογονεϊκές οικογένειες στην Ελλάδα να βιώνουν χαμηλό βιοτικό επίπεδο και να καθίστανται εύθραυστη κοινωνική ομάδα. Η πλημμελής ανταπόκριση του κράτους επηρεάζει την προσωπική, οικογενειακή και κοινωνική ζωή των μονογονεϊκών οικογενειών, τις δυνατότητες απασχόλησης και διαμορφώνει την ποιότητα του επιπέδου διαβίωσης.

Λέξεις ευρητηρίου: κοινωνική πολιτική, μονογονεϊκές οικογένειες, κρατική ανταπόκριση, μόνοι γονείς, επίπεδο διαβίωσης.

Εισαγωγή

Είναι πλέον γνωστό ότι η ελληνική οικογένεια περνάει κρίση^{1,2} και ότι η μονογονεϊκότητα^{3,16} και στην Ελλάδα δεν αποτελεί πια ένα νέο φαινόμενο, αλλά μια πραγματικότητα.³ Η πραγματικότητα αυτή είναι στατιστικά και κοινωνικά ορατή, αφού μεταξύ δύο 10ετιών (1991 και 2001) έχει παρατηρηθεί υπερδιπλασιασμός^{4,5} των μονογονεϊκών οικογενειών, αλλάζοντας το κοινωνικό προφίλ της μονογονεϊκότητας, που πλέον όλο και συχνότερα αποτελεί ατομική επιλογή, αφού ο θεσμός του γάμου όλο και περισσότερο αποκτά μια συμβολική αξία.^{6,7} Έχει επισημανθεί από διάφορες μελέτες^{8,9} ότι η Ελλάδα είναι μία χώρα όπου ο θεσμός του γάμου έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από ό,τι στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στοιχεία απογραφής του 2001 δείχνουν ότι τα νοικοκυριά οικογένειας στην Ελλάδα αποτελούν την πλειοψηφία του συνόλου (73%), ενώ μόνο το 12% του συνόλου των οικογενειών αποτελείται από μόνους γονείς.¹⁰

Ελληνικές μελέτες επισημαίνουν ότι οι μονογονεϊκές οικογένειες βιώνουν μεγάλες δυσκολίες.¹¹ Η ύπαρξη μιας κοινωνικά δίκαιης και αξιοπρεπούς διαβίωσης των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά, θα αποτρέψει τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια, μέσω της προσπάθειας αξιολόγησης, του τρόπου και της επάρκειας με την οποία αντιμετωπίζονται από το κράτος, οι οικονομικές και κοινωνικές τους ανάγκες. Εκτιμάται ότι οι οικονομικές ενισχύσεις στις μονογονεϊκές οικογένειες δεν παρέχουν σημαντική και αποτελεσματική ενίσχυση, αφού αυτές είναι αρκετά χαμηλές.^{12,13}

Κύριες προκλήσεις, σύμφωνα με το εθνικό πρόγραμμα καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού 2010 για την χώρα μας,¹⁴ ήταν η βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών του κράτους πρόνοιας, η επάρκεια και η βιωσιμότητα των

συστημάτων κοινωνικής προστασίας,¹⁵ η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών δαπανών, η διαχείριση των οικονομικών αναδιαρθρώσεων, η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού.

Οι αλλαγές στον θεσμό της οικογένειας είναι απόρροια του τρόπου ζωής αλλά και γενικότερα της τεχνολογικής εξέλιξης.^{16,17}

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν, η διερεύνηση του φαινομένου των μονογονεϊκών οικογενειών στην Ελλάδα με εξαρτώμενα παιδιά [παιδιά που δεν έχουν περάσει ένα συγκεκριμένο όριο ηλικίας (18 ή 24 εφόσον σπουδάζουν, δεν εργάζονται και είναι ανύπανδρα) και ο ένας γονιός έχει την επιμέλεια] και η ανταπόκριση του κράτους, στις πολυδιάστατες ανάγκες των συγκεκριμένων οικογενειών.

Υλικό και Μέθοδος

Το δείγμα της μελέτης αποτέλεσαν 206 μόνοι γονείς με εξαρτώμενα παιδιά, οι οποίοι ήταν Έλληνες και ζούσαν στα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνα – Θεσσαλονίκη καθώς και σε άλλα μικρότερα (Αλεξανδρούπολη, Βόλος, Δράμα, Καβάλα, Κομοτηνή, Λάρισα, Πάτρα, Πέλλα, Τρίκαλα, Χαλκίδα). Από τους συμμετέχοντες οι 181 ήταν γυναίκες και οι 25 ήταν άνδρες. Ως εξαρτώμενα παιδιά θεωρήθηκαν τα ανύπανδρα παιδιά ηλικίας μέχρι 18 ετών και έως 24 ετών εφόσον σπούδαζαν και δεν εργάζονταν.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάιο του 2010. Για τη συλλογή των δεδομένων, αναπτύχθηκε ειδικό ανώνυμο αυτοσυμπληρούμενο ερωτηματολόγιο, αποτελούμε-

νο από 30 κλειστού τύπου ερωτήσεις. Επίσης περιείχε και ερωτήσεις που αφορούσαν στην ανταπόκριση του κράτους ως προς την κάλυψη αιτημάτων διαφόρων βασικών αναγκών των μονογονεϊκών οικογενειών. Η σύνθεση του ερωτηματολογίου έγινε από την ερευνήτρια και βασίστηκε στη διεθνή βιβλιογραφία. Αρχικά τα ερωτηματολόγια δόθηκαν σε 10 μονογονεϊκές οικογένειες στην Αθήνα. Κατόπιν έγινε αξιολόγηση, η οποία οδήγησε σε τροποποιήσεις. Το ερωτηματολόγιο, στην τελική του μορφή, εκτός των άλλων στοιχείων περιελάμβανε ερωτήσεις με προκαθορισμένες απαντήσεις (π.χ. απευθυνθήκατε στο κράτος; βρήκατε ανταπόκριση;).

Η επιλογή του δείγματος ήταν τυχαία από τους συλλόγους των μονογονεϊκών οικογενειών. Μοιράστηκαν 300 ερωτηματολόγια σε μονογονεϊκές οικογένειες και επιστράφηκαν τα 206 (ποσοστό ανταπόκρισης 68,6%). Συγκεκριμένα στα αστικά κέντρα, Αθήνα και Θεσσαλονίκη, απαντήθηκαν 108 ερωτηματολόγια και 98 ερωτηματολόγια απαντήθηκαν από την επαρχία. Τα άτομα που συμμετείχαν στη μελέτη ενημερώθηκαν προφορικά για τον σκοπό της έρευνας και τηρήθηκαν όλοι οι κανόνες ηθικής και δεοντολογίας. Για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων εξασφαλίστηκε η άδεια από τους προέδρους των συλλόγων των μονογονεϊκών οικογενειών. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από τα ίδια τα άτομα της μελέτης και ίσχυσαν οι ίδιες συνθήκες σε όλο το δείγμα.

Η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS, version 16.00 (SPSS Inc, Chicago, IL). Η ανάλυση της μελέτης ήταν περιγραφική (descriptive). Για τις συγκρίσεις μεταξύ κατηγορικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε το χ^2 τεστ -Chi-square test και το Fisher's exact test.

Για τις συγκρίσεις μεταξύ μέσων τιμών των συνεχών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε το t-test για ανεξάρτητα δείγματα (independent samples t-test), το Welch test (για άνισες διακυμάνσεις) και το Mann-Whitney test (για τα δεδομένα που δεν ακολουθούσαν κανονική κατανομή).

Όλα τα τεστ ήταν διπλής κατεύθυνσης (two-sided). Η τιμή p-value < 0,05 καθορίστηκε σαν επίπεδο στατιστικά σημαντικής διαφοράς, ενώ επίσης καταγράφηκαν και οι οριακές στατιστικά σημαντικές διαφορές ($0,05 < p < 0,1$).

Αποτελέσματα

Από τους ερωτηθέντες το 12% (25 άτομα) ήταν άνδρες μόνοι γονείς με εξαρτώμενα παιδιά και το 88% (181

Πίνακας 1. Διαμερισματική κατανομή δείγματος

		N	%
Διαμερισματική κατανομή	Αθήνα	108	52,5
	Θεσσαλονίκη		
	Επαρχία	98	47,9

άτομα) ήταν γυναίκες μόνοι γονείς με εξαρτώμενα παιδιά.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων 52,5% (108 μόνοι γονείς με εξαρτώμενα παιδιά) προερχόταν από τα αστικά κέντρα Αθήνα και Θεσσαλονίκη και το 49% (98 μόνοι γονείς με εξαρτώμενα παιδιά) προερχόταν από τα μικρότερα αστικά κέντρα (Πίνακας 1).

Η μέση ηλικία των ερωτηθέντων μόνων γονέων ήταν τα 44 έτη, με ελάχιστη τιμή το 27^ο έτος και μέγιστη το 66^ο έτος. Ως προς το μορφωτικό επίπεδο, το μεγαλύτερο ποσοστό 49% (n=101) ήταν μέσης εκπαίδευσης. Το μεγαλύτερο ποσοστό 57,2% (n=118) ήταν μόνοι γονείς που προέρχονταν από χωρισμό/διάσταση. Ως προς την ηλικία των παιδιών των συμμετεχόντων οικογενειών το 62,6% (n=129) είχε παιδιά 6-18 ετών.

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων αξιολογήθηκαν σε σχέση με την ανταπόκριση του κράτους στις ανάγκες των μονογονεϊκών οικογενειών [οικονομική (παροχή επιδομάτων), φροντίδα βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας, φροντίδα ηλικιωμένων, υποστήριξη ατόμων με ειδικές ανάγκες, στέγαση, εργασία, εκπαίδευση, πολιτιστικές οργανώσεις και αθλητικές, ψυχολογική στήριξη], με την οικογενειακή κατάσταση (άγαμος, χωρισμένος + διάσταση, χήρος), τον αριθμό των παιδιών των μονογονεϊκών οικογενειών (1 παιδί, 2 παιδιά, 3+ παιδιά), την ύπαρξη ανήλικων παιδιών (0 έως 5 ετών), την ύπαρξη παιδιών ηλικίας 6-18 ετών, την ύπαρξη ενήλικων παιδιών (άνω των 18 ετών), την ύπαρξη συμβίωσης, το επίπεδο εκπαίδευσης (υποχρεωτική, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια) και την περιοχή διαμονής.

Η ανταπόκριση του κράτους για οικονομική ανάγκη (παροχή επιδομάτων) στις μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά, ήταν 37,2% (n=29) από τους 78 μόνους γονείς που απευθύνθηκαν για την συγκεκριμένη ανάγκη (p=0,031).

Επίσης η ανταπόκριση του κράτους για ανάγκη στέγασης μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά, ήταν 12,5% (n=2), από τους 16 μόνους γονείς που απευθύνθηκαν στο κράτος για στέγαση, (p=0,004).

Για εύρεση εργασίας στις μονογονεϊκές οικογένειες με εξαρτώμενα παιδιά, η ανταπόκριση του κράτους ήταν 16,7% (n=7) από τους 42 που απευθύνθηκαν στο κράτος με $p=0,0005$.

Επιπλέον η ανταπόκριση του κράτους για ανάγκες εκπαίδευσης (επιμόρφωσης κ.λπ.), στις μονογονεϊκές οικογένειες ήταν 20% (n=3) από τους 15 μόνους γονείς που απευθύνθηκαν στο κράτος για την συγκεκριμένη ανάγκη ($p=0,035$).

Για ψυχολογική στήριξη, η ανταπόκριση του κράτους στις μονογονεϊκές οικογένειες ήταν 91% (n=50) από τους 56 μόνους γονείς που απευθύνθηκαν σε αυτό ($p=0,0005$) (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Ανταπόκριση στις ανάγκες από το κράτος

	Βρήκατε ανταπόκριση από το κράτος-δήμο για τις ανάγκες σας;		
	N	% θετικής απάντησης	p-value
Οικονομική ανάγκη (παροχή επιδομάτων)	29/78	37.2	0,031
Στέγαση	2/16	12.5	0,004
Εργασία	7/42	16.7	0,005
Εκπαίδευση	3/15	20.0	0,035
Ψυχολογική στήριξη	50/56	90.9	0,005

Σε ό,τι αφορά την οικογενειακή κατάσταση των μονογονεϊκών οικογενειών, δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις 3 κατηγορίες της οικογενειακής κατάστασης (άγαμος, χωρισμένος + διάσταση, χήρος) σε σχέση με τους παράγοντες των αναγκών που προσδοκούν να καλυφθούν από το κράτος.

Σχετικά με τον αριθμό των παιδιών στις μονογονεϊκές οικογένειες, επίσης δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις 3 κατηγορίες (1 παιδί, 2 παιδιά, 3+ παιδιά) σε σχέση με τους παράγοντες των αναγκών που προσδοκούν να καλυφθούν από το κράτος. Εντούτοις, υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p=0,043$) ανάμεσα στα άτομα με ανήλικα παιδιά (18,2%) και σε αυτά χωρίς ανήλικα παιδιά (7,9%) σε σχέση με τη

βοήθεια της φροντίδας βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας από το κράτος.

Επιπλέον στατιστικά σημαντική διαφορά δεν παρατηρήθηκε ανάμεσα στα άτομα με παιδιά ηλικίας 6-18 ετών και σε αυτά με παιδιά διαφορετικής ηλικίας, σε σχέση με τους παράγοντες των αναγκών που προσδοκούν να καλυφθούν από το κράτος.

Αντίθετα, καταγράφηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p=0,048$) ανάμεσα στα άτομα με ενήλικα παιδιά (18+) (36,1%) και σε αυτά με παιδιά διαφορετικής ηλικίας σε σχέση με την ψυχολογική στήριξη από το κράτος.

Σε ό,τι αφορά τη συμβίωση, δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα άτομα που συμβιώνουν και αυτά που δεν συμβιώνουν, σε σχέση με τους παράγοντες των αναγκών που προσδοκούν να καλυφθούν από το κράτος, όπως και ούτε ανάμεσα στις 3 κατηγορίες του επιπέδου εκπαίδευσης (υποχρεωτικής, δευτεροβάθμιας, τριτοβάθμιας) σε σχέση με τους παράγοντες των αναγκών από το κράτος.

Σε ό,τι αφορά την περιοχή διαμονής (Αθήνα/Θεσσαλονίκη - Άλλη), παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στα άτομα που ζουν στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη και σε αυτά που ζουν σε μικρότερο αστικό κέντρο, σε σχέση με όλους τους παράγοντες των αναγκών που προσδοκούν να καλυφθούν από το κράτος, εκτός της φροντίδας βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας και στέγασης (Πίνακας 3).

Σε ό,τι αφορά την πρόσβαση των μόνων γονέων στις κρατικές υπηρεσίες για κάλυψη των αναγκών τους, σημαντικό εύρημα που ανέκυψε ήταν ότι, η υπερβολική γραφειοκρατία αποτελεί τον κυριότερο λόγο αποτροπής των μονογονεϊκών οικογενειών στο να αναζητήσουν υποστήριξη από κρατικές δομές για τις διάφορες ανάγκες τους.

Συζήτηση

Η μελέτη του φαινομένου των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα παιδιά αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο για την κοινωνική πολιτική, συντελεί στην εκτίμηση των εφαρμοζόμενων πολιτικών, εντοπίζει αδυναμίες, παρέχει στοιχεία για την αποτελεσματικότερη κατανομή πόρων και καθοδηγεί τον σχεδιασμό μελλοντικών πολιτικών³.

Η παρούσα μελέτη αποσκοπούσε στη διερεύνηση του φαινομένου των μονογονεϊκών οικογενειών με εξαρτώμενα³ παιδιά στην Ελλάδα και στην ανταπόκριση του κράτους, στις ανάγκες των οικογενειών αυτών, στα αστικά κέντρα Αθήνα - Θεσσαλονίκη και στην επαρχία.

Πίνακας 3. Συσχέτιση της περιοχής διαμονής με τις ανάγκες που προσδοκούν να καλυφθούν από το κράτος

Ανάγκες προσδοκόμενες από το κράτος		Περιοχή διαμονής				p-value
		Αθήνα-Θεσ/κη		Επαρχία		
		Όχι	Ναι	Όχι	Ναι	
Οικονομική ανάγκη (παροχή επιδομάτων)	N	75	33	53	45	0.031
	%	69,4%	30,6%	54,1%	45,9%	
Φροντίδα βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας	N	98	10	86	12	0.507
	%	90,7%	9,3%	87,8%	12,2%	
Φροντίδα ηλικιωμένων	N	107	1	92	6	0,055
	%	99,1%	0,9%	93,9%	6,1%	
Υποστήριξη ατόμων με ειδικές ανάγκες	N	108	0	89	9	0.001
	%	100,0%	0,0%	90,8%	9,2%	
Στέγαση	N	103	5	87	11	0.116
	%	95,4%	4,6%	88,8%	11,2%	
Εργασία	N	94	14	70	28	0,009
	%	87,0%	13,0%	71,4%	28,6%	
Εκπαίδευση	N	105	3	86	12	0.014
	%	97,2%	2,8%	87,8%	12,2%	
Πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις	N	104	4	84	14	0.012
	%	96,3%	3,7%	85,7%	14,3%	
Ψυχολογική στήριξη	N	84	24	66	32	0.017
	%	77,8%	22,2%	67,3%	32,7%	

Μελετώντας τα δημογραφικά δεδομένα του δείγματος, παρατηρήθηκε ότι οι γυναίκες μόνοι γονείς με εξαρτώμενα παιδιά, υπερτερούν αριθμητικά κατά πολύ στο σύνολο των μόνων γονέων με εξαρτώμενα παιδιά, έναντι των ανδρών μόνων γονέων με εξαρτώμενα παιδιά, αποτέλεσμα που συμφωνεί με ευρήματα άλλων μελετών.^{18, 19} Επίσης σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε, για την ενσωμάτωση των απόψεων των παιδιών στις πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού,¹⁹ βρέθηκε ανάλογο ποσοστό (90%) γυναικείας μονογονεϊκότητας.

Το φαινόμενο της επικρατούσας γυναικείας μονογονεϊκότητας, είναι αποτέλεσμα του συναισθήματος της γυναικείας-μητρικής αγάπης για τα παιδιά και η γέννησή τους αποτελεί έντονη γυναικεία επιθυμία.²⁰

Τα ευρήματα της μελέτης μας δείχνουν ότι, οι υπεύθυνοι μόνοι γονείς, για την κάλυψη των αναγκών τους, απευθύνονται κατά κύριο λόγο στο κράτος. Όμως στο 23,8% του συνόλου των μονογονεϊκών οικογενειών ή στο 62,8% των μονογονεϊκών οικογενειών που απευθύνθηκαν στο κράτος για οικονομική ανάγκη (παροχή επιδομάτων), το κράτος δεν ανταποκρίθηκε. Ανάλογο

χαμηλό ποσοστό μη ανταπόκρισης του κράτους έδειξε το 2007 μελέτη που πραγματοποιήθηκε για τις μονογονεϊκές οικογένειες στην Κύπρο, όπου το 56,5% απευθύνθηκε στις κρατικές υπηρεσίες για οικονομική στήριξη και το 40,4% δεν βρήκε καθόλου ανταπόκριση. Συνεπώς μπορούμε να πούμε ότι η διεκδίκηση δικαιώματος των μονογονεϊκών οικογενειών για οικονομική βοήθεια από το κράτος έχει πολύ χαμηλή ανταπόκριση.

Σε ό,τι αφορά τους λόγους που αποτρέπουν τους μόνους γονείς να απευθυνθούν στις κρατικές υπηρεσίες η έρευνά μας ανέδειξε την υπερβολική γραφειοκρατία ως τον πρώτο λόγο αποτροπής. Τα αποτελέσματά μας συμφωνούν με τη μελέτη IPROSEC²¹ (Improving Policy Responses and Outcomes to Socio-Economic Challenges), που αφορά στις προσδοκίες των ερωτηθέντων, από το ελληνικό κράτος, από τους εργοδότες και από τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ως προς την άσκηση πολιτικών για την οικογένεια, όπου και φάνηκε ότι η γραφειοκρατική λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών, φτάνει συχνά μέχρι του σημείου, να ακυρώνει τα οφέλη από τις παρεμβάσεις του κράτους.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Συμπεραίνεται ότι, ως προς την πρόσβαση του μονο-

γονεϊκού νοικοκυριού στην αναδιανομή του εισοδήματος, υπάρχει περιορισμένη συνεισφορά, με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται ή να μην είναι δυνατή η διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης για την κάλυψη των πολυδιάστατων αναγκών των μονογονεϊκών οικογενειών.

Βασική επιδίωξη θα πρέπει να είναι η πλήρης κατανόηση της μονογονεϊκότητας στα πλαίσια των οικογενειακών δομών, ως σύστημα οικογενειακής οργάνωσης, η διατύπωση των κοινωνικών μεταβλητών που καθορίζουν τη συγκεκριμένη θέση των οικογενειών αυτών στην κοινωνική δομή και η αποσαφήνιση της κοινωνικής πραγματικότητας όπως οι ίδιες οι μονογονεϊκές οικογένειες τη βιώνουν.

Στο πλαίσιο της εισοδηματικής ενίσχυσης της μονογονεϊκής οικογένειας, είναι ανάγκη να εφαρμοστούν φορολογικές διευκολύνσεις, στεγαστική συνδρομή αλλά και επιδότηση των οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα και κυρίως, η εφαρμογή προγραμμάτων για υπεύθυνους υποστηρίξεις όσων μονογονεϊκών οικογενειών αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού.

Τέλος, μεταξύ των άλλων, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται, η κάλυψη των αναγκών για παιδική προστασία, με σκοπό τη δυνατότητα εισόδου του μόνου γονέα στην παραγωγική διαδικασία.

ABSTRACT

The Response of the State to the Needs of Single-Parent Families in Greece

D. F. Antonopoulou

Dr. Sociologist University Aigaion

Introduction: The formation and shaping of various patterns and forms of family arising as a consequence of the breakdown of the family unit consisting of two parents, result in the existence of single-parent families, cohabitation or consensual unions and the appearance of changes both in gender roles and in family values. **Objective:** The objective of this study was to outline the phenomenon of single-parent families (SPF) with dependent children [Children who have not passed a certain age (18-24 when studying, not working and unmarried) and one parent has custody] in Greece and the investigation of the State response to the needs of these families in the context of social policy. **Material - Method:** The sample of the study consisted of 206 single parents who had dependent children, were Greek and lived in the large urban centres of Athens-Thessaloniki and in the provinces. Dependent children are considered unmarried children aged 18 to 24 years old, if they are students and do not work. The survey was conducted in the period from January 2010 to May 2010. For the collection of data a specific anonymous questionnaire consisting of 30 closed questions was developed. The response rate was 68.6%. The statistical analysis was performed with the

statistical package SPSS, version 16.00 (SPSS Inc, Chicago, IL). All the tests were two-sided. The value p -value <0.05 was appointed as the level of statistically significant difference, while the marginal statistically significant differences ($0.05 < p < 0.1$) were also recorded. **Results:** The majority of the sample were female leaders of single-parent families (87.7%). The male leaders of single-parent families were 12.1% and the average age of the participants was 44 years. The largest percentage of the questioned leaders of single-parent families were from the urban centres of Athens-Thessaloniki (52.5%). The statistical analysis of the data showed that the response of the state to single-parent families for: • financial support (provision of benefits) was 37.2%, • housing of single-parent families was 12.5%, • employment 16.7%, • education 20%. The highest percentage of the single-parent leaders were secondary education graduates (49%) and the average total annual amount of money received by single-parent families from benefits was 2130€. **Conclusions:** The response of the State to the needs of single-parent families is insufficient, which results in single-parent families in Greece experiencing low living standards and becoming a fragile social group. The inefficient response of the State affects the personal, family and social life of single-parent families, their employment opportunities and shapes the quality of living standards.

Key-words: social policy, single-parent families, state response, single parents, living standards

Corresponding Author: Antonopoulou Dionisia, Argirokastrou 71, Ilion 13123, Tel.: 6979 393 019, e-mail: dantonop@teiath.gr

Βιβλιογραφία

1. Κατάκη Χ. Οι τρεις ταυτότητες της ελληνικής οικογένειας. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1998.
2. Νόβα-Καλτσούνη Χ. Κείμενα κοινωνιολογίας του γάμου και της οικογένειας. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, 2004.
3. Κογκίδου Δ. Μονογονεϊκές Οικογένειες, Πραγματικότητα – Προοπτικές- Κοινωνική πολιτική. «Νέα Σύνορα»- Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα, 1995.
4. Ε.Σ.Υ.Ε. Απογραφή πληθυσμού, 1991.
5. Ε.Σ.Υ.Ε. Απογραφή πληθυσμού, 2001.
6. Μαράτου- Αλιπράντη Λ. Επιμ: Οικογένειες και το Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη. Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα. Gutenberg, Αθήνα, 2002.
7. Μισέλ Α. Κοινωνιολογία της οικογένειας και του γάμου. Gutenberg, Αθήνα, 1985.
8. Γεώργας Δ. «Δομή και λειτουργία της ελληνικής οικογένειας», στο Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΟΠ.Επτάλοφος, Αθήνα, 1997 σελ 17-29.
9. Συμεωνίδου Χ. Γάμος, Διαζύγιο, Συμβίωση – Χωρισμός στην Ελλάδα: Αποτελέσματα Έρευνας ΕΚΚΕ, Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη. Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα. Επιμ, Μαράτου- Αλιπράντη Λ. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2002.
10. Μαράτου - Αλιπράντη Λ. Νέες μορφές οικογένειας. Τάσεις και εξελίξεις στη σύγχρονη Ελλάδα. Εγκέφαλος 2010, 47, 2:55-66.
11. Μαράτου- Αλιπράντη Λ. «Μορφές οικογένειας και οικονομική ανέχεια: μια πρώτη προσέγγιση». Στο Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός. Πρακτικά Συνεδρίου, Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), Αθήνα 2005: 243-249.
12. European Union Statistics on Income and Living Conditions, 2003.
13. Κογκίδου Δ. Σε Αναζήτηση μιας Νέας Κοινωνικής Πολιτικής για την αντιμετώπιση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Μονογονεϊκών Οικογενειών: Το Παράδειγμα του «Κέντρου Οικογενειών» στη Θεσσαλονίκη, Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, 1998:563-578.
14. Έκθεση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 2010 Ευρωπαϊκό έτος για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, 2010.
15. Ματσαγγάνης Μ. Κοινωνική Πολιτική και Οικογένεια

- στην Ελλάδα, Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη, Τάσεις και προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα. Επιμ. Μαράτου- Αλιπράντη Λ. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2002.
16. Μουσούρου Λ. Κρίση της οικογένειας και κρίση των αξιών. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1999: 98-99.
17. Harris C. The Family and Industrial Society, George Allen and Unwin, London, 1983.
18. Κικίλιας Η, Παπαλιού Ο, Φαγαδάκη Ε. Διαστάσεις του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Μονογονεϊκών Οικογενειών στην Ελλάδα, ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2007.
19. Μουρίκη Α, Μιχαηλίδου Μ, Gazon Ε. Η ενσωμάτωση των απόψεων των παιδιών στις πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Όπως βιώνονται από τις Μονογονεϊκές Οικογένειες: Μια συγκριτική προσέγγιση μεταξύ κρατών. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 2007.
20. Μουσούρου Λ. Οικογένεια και Παιδί στην Αθήνα: Αποτελέσματα μιας Εμπειρικής Έρευνας, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1985.
21. Μουσούρου Λ., Στρατηγάκη Μ., Ζητήματα οικογενειακής πολιτικής. Gutenberg, Improving Policy Responses and Outcomes to Socio-Economic Challenges (IPROSEC). Διακρατική έρευνα, 2000. Αθήνα, 2005.